

Litteraturöversikt

TITEL:

November 1918: The German Revolution

FÖRFATTARE:

Robert Gerwarth

FÖRLAG:

Oxford University Press, United Kingdom, 2020

Halvhjärtat, dödfött – så ses störtandet av det wilhelmska kejsardömet 1918. Kan det ens kallas revolution i perspektivet av det kommande ”tredje riket”? Omvälvningen utlöste orealistiska förväntningar före vad Keynes kallat den kartagiska freden fast Tyskland faktiskt kom lindrigare undan än sina bundsförvanter Österrike-Ungen och särskilt Bulgarien. Många drömde rent av om en ”stortysk” förening Berlin-Wien, krigets segrarmakter sa tvärt nej. Resultatet av nöd och besvikelser bidrog, som boken skildrar, till år av oroligheter och blodspillan i Berlin, München och Ruhr, med inslag av uppseendeväckande politiska mord.

Uppror slogs dock ned av armén och dessvärre också lössläppta frikårer, födda ur nederlaget. Och enorma svårigheter bemästrades märkligt nog. Ur kaos växte Weimarrepubliken, en av den tidens mest progressiva demokratier. Vid slutet av 1923 hade yttervästanter- och högerfalanger bese-grats och marginaliserats. Tyskland stod bevarat som enad nation, hade en folkvald regering, en liberal författning, man åtnjöt politiska och ekonomiska rättigheter, särskilt kvinnor och grupper som homosexuella. Ekonomin var på uppåtgående.

Framtiden låg ännu öppen. Vår tid har facit över fortsättningen ett halvt dussin år senare med en börskrasch och systemkollaps. Men nog var 1918 en revolution, i sig värd att ihågkommas.

TITEL:

Dangerous Decade. Taiwan's Security and Crisis Management

FÖRFATTARE:

Brendan Taylor

FÖRLAG:

The International Institute of Strategic Studies, Routledge, 2019

Taiwans öde tecknas tämligen mörkt i den här lilla boken av en säkerhetspolitisk forskare i Australien, ett land historiskt vaksamt norrut. En gång låg Japan i hotbilden, numera är det Kina, särskilt i Xi Jinpings skepnad. Man kan inte längre räkna med att USA, lika överlägset som förr håller västvärldens ställningar i Stilla havet–Indiska oceanen med Taiwan som första utpost. Och Hong Kong har visat ihålligheten i den utlovade modellen ”en stat – två system”

Författaren belägger när det gäller den militära hårdvaran hur läget har förändrats sedan tidigare kriser vid mitten av 1950- och 1990-talen. Med tidvis osäkert stöd i Vita huset har Taiwan inte lyckats upprätthålla en väpnad balans mot Kina i Taiwansundet, och kring 2030 kan USA ha mist sin förmåga att mäta sig med stormakten på fastlandet. Vad händer om man i Peking tappar tålamodet med Taiwans allt lägre beredskap att anpassa sig till styrkeförhållandena och till sist inlemmas i ett storkinesiskt valde?

Om USA inte blir starkare fungerar inte avskräckning som förr, fast kongressen värnar om Taiwan, det slags samhälle som amerikaner precis vill ha. Frestas örepubliken att gå nukleär? Öppet krig måste förhindras. Det återstående alternativet är någon form av diplomatisk lösning, kanske en krishantering över sundet som ingen part gillar och kan bli nöjd med.

TITEL:

Kalejdoskopet: Studier i Finlands historia

FÖRFATTARE:

Henrik Meinander

FÖRLAG:

Schildts & Söderströms, Livonia Print, Riga, 2020

Med sina dramatiska skeden står Finland i nordisk särklass. Det faktum har inbjudit forskare till personliga ställningstaganden av en art som vi i Sverige knappast haft sedan striden om Karl XII:s roll, vilket denna bok visar. Som sin generations ledande historiker, särskilt i ett rikssvenskt perspektiv, tecknar här Henrik Meinander i femton kapitel sitt länge utsatta lands händelser, utvecklingslinjer och personligheter.

Han är väl förtrogen också med Sverige och har medverkat i ett projekt om dem och oss. Det visar sig inte minst när han skriver om våra länders samtidiga väg från slutet av 1800-talet till industrialisering och demokrati med förvånansvärt många paralleller. Annat kan sägas om våra respektive ”dubbspel” i reell säkerhetspolitik visavi VSB-pakt och USA-stöd. Men Finland då, hård kritik drabbar äldre forskares nationalism. Mest intressant är hur bestämt Meinander tar avstånd från tidigare försök att betrakta fortsättningskriget 1941–44 som separat; Finland var inte ”medkrigförande”, det var allierat till Hitler.

Tänkvärd är inte minst sympatin för krigsårens president Risto Ryti, överskuggad av Mannerheim men väl så viktig i stunder när denne var nervös och handlingsobenägen.

TITEL:

The Russian Revolution

FÖRFATTARE:

Geoffrey Swain

FÖRLAG:

I.B.Tauris, London-New York 2017

Ryssland 1917: Revolution? Snarare statskupp, brukar många, även forskare, hävda. Deras bild är att reformsteg hade tagits, fackföreningar och andra arbetarorganisationer hade utvecklats under moderata socialdemokrater, mensjevikerna, när Lenin och hans anhängare trädde fram ur underjorden och fick med tillräckligt många för att gripa makten. Nej, detta bygger på femtio års felsyn, hävdar Geoffrey Swain. Ända sedan 1905 års oroligheter hade arbetarna radikaliserats, Lenin kunde bygga sitt maktövertagande på en revolutionär grund.

Boken ingår i I.B.Tauris' serie ”Short Histories”, vilket betyder att författaren inte har mer än tvåhundra sidor på sig att utveckla sin syn. Kolossalt mycket om ett, efter störtandet av tsaren, komplext förlopp komprimeras, vilket gör anrättningen en smula svårsmält. Men revolutionstesens förfäktas väl. Om det sedan var en statskupp gällde den inte att störta Kerenskys regering utan att hindra alla andra grupper från att vara med och dela makten.

Samtidigt, kanske inte helt avsiktligt, framstår Lenin tidvis som anmärkningsvärt ensam även bland sina bolsjeviker i beslutet att säkra makten genom fred med det wilhelmska Tyskland och med tysk hjälp. Mycket kunde ha gått annorlunda, om än knappast för mensjevikerna.

TITEL:

Grand Improvisation. America Confronts the British Superpower, 1945–1957

FÖRFATTARE:

Derek Leebaert

FÖRLAG:

Farrar, Straus and Giroux, New York, 2018

Det kalla krigets britter gav upp redan 1947 när de ”överlät” försvaret av Grekland/Turkiet till USA, som därmed tog detta till sin supermaktsroll. Aten efterträddes av Rom. Det har vi uppfattat, och historiker inpräntat i oss, fram till dessa dagar. Men de och vi har enligt den här boken, skriven av amerikansk affärsman, väldigt fel. Storbritannien höll kvar sitt militära beskydd, och fortsatte att som USA:s formidabla allierade, särskilt i Mellersta Östern.

Man lär sig hur, som mellan jämlikar, nära tio års anglosaxisk enighet och oenighet återstod. Med diplomati, örlogshamnar och flygbaser, högteknologisk förmåga och pundet som centralvaluta var Storbritannien trots ständiga finanskriser ännu en militär makt, en ”warefare state”, dess armé vid Rhen, det nya Natos starkaste med bl a två pansardivisioner. Landet uppfattades i sin samväldesvikt, och med ledare som utrikesministern Ernest Bevin och en därpå återkallad Churchill kände man sig i London som alltjämt navet i ett imperium.

Så först 1956, under trycket av de samtidiga Ungern- och Suezkriserna, var den brittiska stjärnrollen efter ett fiasko slut. Historiskt nytt, hade makten fallit i USA:s händer Och när Kreml året därpå överraskade med sin Sputnik kom svaret i utvecklingen av en amerikansk supermakt, inte strategiskt genomtänkt utan snarast med drag av desperat improvisation.

TITEL:

All Against All: The Long Winter of 1933 And the Origins of the Second World War

FÖRFATTARE:

Paul Jankowski

FÖRLAG:

Profile Books, London, 2020

1933 var det år då världen gick från efterkrig till förkrig. Två möten hölls, om nedrustning och nya ekonomiska tag. Båda slutade, som denna kritikerrosade bok visar, i fiasko. Analysen tar oss från huvudstad till huvudstad, stormakters som Centraleuropas nyuppståndna svagare länders. Orosmolnen fanns förvisso där. Japan hade ockuperat Manchuriet, visserligen dragit sig tillbaka från ett första anfall mot Shanghai men var uppenbart aggressivt; Hitler kom till makten och Tyskland började återupprusta; Mussolini dolde inte sina imperieanspråk.

Skulle demokratiska krafter kunna uppåddas mot de faror som hotade? Det var den fråga som skymtade inom mönstret av vacklan, tvekan och pacifism. Man visste nog på många håll, särskilt i Frankrike som kände sig mest trängt, att en gemenskap borde samlas till värn mot auktoritära makter. Beslutsfattare pratade, men när det kom till handling varken ville eller förmådde man tillsammans ta några risker för freden och världsekonomin. Chansen togs inte.

Med själviska förtecken gick makterna var sin väg. Särskilt gällde det USA, där Franklin Roosevelt hade inlett sitt stora omdaningsarbete, utan synlig känsla för vad det kunde betyda för omvärldens ekonomiska uppgång ur krisens järngrepp. Det var nationen det gällde, alla mot alla. Känns något igen i dagen bekymrade värld? Det är i så fall USA-författarens avsikt.

Böckerna är anmälda av Olof Santesson.